

Dr. MARCEL MELER, Ekonomski fakultet Osijek

XIII. ZNANSTVENI SKUP EKONOMISTA OSIJEK — PFORZHEIM

Ovogodišnji XIII. znanstveni skup ekonomista kojeg naizmjenice organiziraju Ekonomski fakultet Osijek i Visoka privredna škola iz Pforzheima (Fachhochschule fuer Wirtschaft Pforzheim) održan je, u sada već ujedinjenoj Njemačkoj, u Pforzheimu, od 8. do 11. listopada 1990. godine, na temu "Utjecaj ekonomsko-pravnog statusa poduzeća na efikasnost privređivanja u Jugoslaviji i Njemačkoj".

Na znanstvenom skupu izloženo je ukupno 10 referata, pet s njemačke i pet s jugoslavenske strane. Iako je tema Znanstvenog skupa, u načelu, imala interdisciplinarni karakter, te se u dobrom dijelu naslanjala na pravnu problematiku (razlog tome je i činjenica da je među referatima s jugoslavenske strane kao gost sudjelovao i predstavnik Pravnog fakulteta u Osijeku, prof. dr. Srećko Jelinić), postignuta je u zavidnoj mjeri međusobna konzistentnost referata, što se posebno očitalo kroz doista vrlo kvalitetnu diskusiju koja je uslijedila po svakom iznesenom referatu (ukupno je bilo izloženo 45 diskusija). U nastavku iznosimo kratke sažetke pojedinih izloženih referata:

Prof. dr. Joachim H. Quittnat: Problemi utvrđivanja ugovora za osnivanje zajedničkih poduzeća ("Joint Venture")

U uvodnom referatu autor se opredijelio problematizirati pravne elemente ugovaranja prilikom formiranja zajedničkih poduzeća po načelu zajedničkih ulaganja (tzv. "joint venture"). Shodno tome iznose se pretpostavke za utvrđivanje ugovora o zajedničkom ulaganju koje se, ponajprije, odnose na pravne oblike zajedničkih poduzeća, visinu i omjer sudjelovanja kapitala, zatvaranje financijske konstrukcije, reguliranje pravne zaštite, te poreza, carina i državnih garancija. Također, pojedinačno se opisuju i osnovni pravni elementi za strukturiranje ovih ugovora, koji ujedno predstavljaju i osnovu za reguliranje imovinsko-pravnih odnosa u pripremanju osnivanja zajedničkih poduzeća.

Prof. dr. Hans Joachim Grupp: Sudjelovanje inozemnih poduzeća u već postojećim jugoslavenskim poduzećima prema novom jugoslavenskom pravu o poduzećima

Autor, koji je inače vrstan poznavalac jugoslavenske teorije i prakse vezane za strana ulaganja, u svojem referatu zaključuje kako jugoslavenski Zakon o investicijama iz 1977. godine za inozemne investitore nije više imao nikakvu atraktivnost. S druge strane, međutim, Zakon o inozemnom ulaganju iz 1988. godine, te Zakon o poduzećima sa svojim izmjenama i dopunama donijeli su solidne promjene koje, prije svega, podređuju poduzeća tržišnim zakonima, inauguriraju neposredni utjecaj inozemnih investitora na poslovođenje, te smanjuju stručne kompetencije radničkog savjeta poduzeća. Osim toga nova zakonska regulativa nudi niz statusno-pravnih oblika poduzeća od kojih je za inozemna ulaganja daleko najprihvatljivije mješovito poduzeće, bez obzira da li je riječ o dioničkom društvu, društvu s ograničenom odgovornošću, komanditom društvu, društvu sa solidarnom odgovornošću. Sve to inozemnim investitorima daje značajno veću sigurnost prilikom ulaganja u rizik zajedničkog ulaganja u jugoslavensku privredu.

Prof. dr. Ljubomir Baban: Privredna reforma u Jugoslaviji i njen predvidivi utjecaj na povećanje efikasnosti privređivanja

Autor u svojem referatu polazi od činjenice da se prije ocjenjivanja rezultata privređivanja neke zemlje, prethodno treba podvrgnuti kritici njen društveno-ekonomski sustav, a napose njen privredni sustav. Bez obzira na dinamičan razvoj i ostvarene rezultate, efikasnost privređivanja, s izuzetkom pojedinih razdoblja, bila je na niskoj razini. Program reforme privrednog sustava koji je započeo koncem 1989. godine uvodi tzv. pluralizam vlasništva i integralno tržište od kojih se očekuje veći stupanj efikasnosti privređivanja. Međutim, vrijeme od uvođenja Programa reforme privrednog sustava do danas je prekratko, te nije moguće dati cjelovite pokazatelje o efikasnosti privređivanja u Jugoslaviji.

Prof. dr. Srećko Jelinić: Pravni oblici poduzeća i strana ulaganja u Jugoslaviji

Jugoslavija ostvaruje jednu od svojih najcjelovitijih i istovremeno najradikalnijih privrednih, pa i općedruštvenih reformi. Cilj je pri tom mnogostruk — jačanje vlastite privredne snage, poduzetništva, efikasnije korištenje ljudskih i materijalnih činilaca, prevladavanje zastoja u razvoju, te šire uklopavanje zemlje u evropske i svjetske privredne tokove. Autor nakon uvodnih razmatranja izlaže promjene u sferi institucijske organiziranosti privrednih subjekata u Jugoslaviji i s tim u vezi posebno upućuje na nove vrste privrednih subjekata uz one ranije postojeće. Poseban odjeljak u radu posvećen je inozemnim ulaganjima u Jugoslaviji s naznakom u što se sve može ulagati, te kakva su prava inozemnog ulagača, posebno zbog činjenice što izvršene promjene u jugoslavenskom privrednom i ekonomskom sistemu i njegovo prilagođavanje uvjetima poslovanja iz razvijenih tržišnih privreda jugoslavenski privredni prostor čine otvorenim i za inozemni kapital.

Prof. dr. Slavica Kosanović: Indikatori ekonomske efikasnosti jugoslavenskih poduzeća i konkurencija vlasničkih oblika

Efikasnost upravljačkog procesa izražava se kroz sposobnost sistema da samoregulacijom otkloni devijacije u postojećem ponašanju, odnosno redefiniira ciljeve u skladu s promjenama u okruženju promatranog sistema. Za ostvarivanje ovih ciljeva upravljačkog procesa potrebne su informacije o ponašanju sistema i relevantnog okruženja. Bez takvih informacija ne može se procijeniti rizik neke odluke, te se ne može niti očekivati poduzetnički tip ponašanja. Da li jugoslavenska poduzeća raspolažu takvim informacijama, odnosno da li u postojećim informacijskim uvjetima jugoslavenska privreda može biti poduzetnička? - pitanje je koje je postavljeno ovim referatom. U radu se zato, prije svega, određuje područje gornje i donje granice funkcionalnosti poslovnih sistema, čime se ujedno predodređuju i granice funkcioniranja informacijskih sistema. Pri analizi informacijske osposobljenosti jugoslavenske privrede za poduzetničko ponašanje razmatrano je još i pitanje ravnopravnosti društvenog i privatnog sektora u vođenju poslovne i razvojne politike, te reperkusije vezane za njihovo informacijsko praćenje.

Prof. Horst Sackstetter: Utjecaj logističkih struktura na efikasnost privređivanja poduzeća

U referatu autor promatra utjecaj logistike, odnosno discipline koja za cilj ima racionalizaciju i ekonomizaciju tokova materijala, energije i informacija unutar poduzeća, na njegovu cjelokupnu efikasnost. Autor se pri tom poslužio s jednim praktičnim primjerom koji je rezultat njegovog angažmana na optimalizaciji logističkih tokova unutar jednog konkretnog njemačkog poduzeća, a koji se posebno odnosio na područje proizvodnje, zaliha, unutrašnjeg transporta i kontrole. Posebno su istaknuta mjesta unutar poduzeća na kojima se mogu postići značajnije uštede u troškovima, kao i integralnost pristupa prilikom njihovog utvrđivanja. Također, naznačene su i mogućnosti upotrebe simulacijskih modela za utvrđivanje optimalne logističke strukture poduzeća, a u cilju dostizanja značajnijeg povećanja njegove efikasnosti.

Prof. dr. Gordana Ajduković: Ljudski faktor i politika njegovog korištenja u razvoju Osijeka kao regionalnog središta

Polazeći od uvjerenje da samo ljudi mogu pokrenuti zaostale tokove, te da je čovjek kreator svoje sudbine, kao i da su ciljevi i putevi do njihovog ostvarenja njegova stvar, a istovremeno suočeni s gorkom istinom negativnih trendova kada je riječ o razvoju - loše efikasnosti, prije svega, započet je i rad na istraživačkom projektu čije je preliminarne rezultate autorica izložila u svojem referatu. Cilj projekta je dobivanje odgovora na pitanje što učiniti da bi se probudila ogromna ljudska energija i usmjerila u pravcu dobrobiti regije i njenih stanovnika, da bi se probudio stvaralački nemir i rad dobio cijenu koja mu objektivno i pripada. Pošlo se od pretpostavke velikog utjecaja rukovodilaca na efikasnost privređivanja. Druga pretpostavka je pak bila da postoji niska motiviranost i nedovoljna motiviranost i nedovoljna osposobljenost rukovodilaca za upravljanje razvojem. U referatu se zbog toga pokušalo pronaći i uzroke takvom stanju, ukoliko se polazne pretpostavke prihvate kao moguće.

Prof. dr. Melnulf Kolb: Fleksibiliziranje i individualiziranje kao nova načela oblikovanja u kadrovskoj politici poduzeća

Sve prisutne privredne, tehnološke i socijalne promjene, kako navodi autor, vode do promijenjenih oblika praćenja, odnosno do primjene do sada više ili manje nezapaženih načela u vođenju kadrovske politike u poduzeću. Jedno od tih načela, koje je u određenom smislu ujedno i usmjereno bližoj i daljnjoj budućnosti, predstavlja fleksibiliziranje. Teorija i praksa, doduše, već duže vrijeme u fokusu svojeg promatranja imaju

flexibiliziranje radnog vremena, ali se samo rijetko uzimaju u obzir druge mogućnosti kao što su, primjerice, fleksibiliziranje, a time i individualiziranje stanja kadrova, strukture rada i slično. Pri očekivanju prednosti za sve sudionike se, međutim, ne smiju previdjeti pretpostavke i granice djelovanja. Veliko značenje pri ostvarivanju višeg stupnja fleksibilnosti i individualnosti u svijetu rada pripada i ostvarivanju participacije kao načela u poslovođenju.

Prof. dr. Branko Novak: Institucionalne pretpostavke i stvarne mogućnosti dioničarstva u jugoslavenskoj privredi

Referat obrađuje institucionalne pretpostavke dioničarstva u jugoslavenskoj privredi koje su, prije svega, uspostavljene Zakonom o poduzećima, Zakonom o vrijednosnim papirima i Zakonom o tržištu novca i tržištu kapitala. Obrađuje se mogućnost izdavanja dionica, organi dioničkih društava, te njihov djelokrug rada. Posebno se određuju mogućnosti i uvjeti izdavanja dugoročnih vrijednosnih papira, te način uspostavljanja institucija tržišta vrijednosnih papira. Referat obrazlaže i aktualnu mogućnost transformiranja društvenih poduzeća u dionička društva. Stvarne mogućnosti dioničarstva u privredi Jugoslavije u sukobu su s objektivnim potrebama razvitka ovog oblika privrednog organiziranja, najvećim dijelom zbog nedovoljnog ili nikakvog znanja o funkcioniranju svih elemenata dioničke ekonomije. Ovo ograničenje ima utjecaj na sporo prilagođavanje svih onih institucija koje bi trebale pokrenuti razvitak dioničke ekonomije.

Prof. dr. Bernd Noll: Odluka o raspodjeli dobiti u dioničkom društvu - analiza sa gledišta cjelokupne privrede

Ovlaštenja za raspodjelu dobiti u dioničkim društvima su dugo vremena bila predmet rasprava u Njemačkoj. Noveliranjem Zakona o akcionarskim i komanditnim društvima u Njemačkoj nailazi se osobito na razrješenje pitanja vezanih za politiku konkurencije i tržište kapitala, budući da upravi poduzeća otvara široke mogućnosti težauriranja na teret akcionara kao privrednih vlasnika. Naročito je pri tom važan i nacrt smjernica komisije Evropske zajednice za prilagođavanje unutrašnjih državnih pravnih propisa za dionička društva. Odluka o raspodjeli dobiti je prema tome, načelno, zadaća glavne skupštine, što istovremeno znači da i do sada stvarane slobodne rezerve može opet ukinuti glavna skupština. Ovo reguliranje se može razumjeti kao jedan od prvih koraka ka užem vezivanju interesa uprave poduzeća za vlasnike udjela, jer mogućnost većeg oduzimanja kapitala treba prve jače potaknuti na efikasnije djelovanje orijentirano prema signalima s tržišta kapitala.

* * *

Kao zaključak moguće je istaći da je tema XIII. Znanstvenog skupa ekonomista Osijek - Pforzheim "Utjecaj ekonomskog i pravnog statusa poduzeća na efikasnost privređivanja u Jugoslaviji i Njemačkoj" bila izuzetno značajna za obje partnerske strane, posebno zbog bitnih društvenih i ekonomskih promjena koje su u njima trenutno prisutne. Referati izloženi na Znanstvenom skupu u velikoj su mjeri predstavljali konzistentnu cjelinu i bili u cijelosti u funkciji postavljene teme Znanstvenog skupa. Na taj način, a posebno kroz diskusiju koja je uslijedila po svakom iznesenom referatu, bilo je moguće međusobno komparirati iznesene stavove i mišljenja, te u mnogo slučajeva, i mnogo više nego li je to bio slučaj na prijašnjim znanstvenim skupovima, budući da su naša dva privredna sustava danas, zahvaljujući prije svega društveno-ekonomskim promjenama u Jugoslaviji, u značajno većoj mjeri konvergentni. Ovo je i najveća vrijednost XIII. Znanstvenog skupa, jer budućnost koja nosi bezbrojne attribute neizvjesnosti mora ozbiljno računati i sa znanošću koja ipak mora kreirati budućnost, pretpostavljajući određenu izvjesnost u kreiranju nekih globalnih ekonomskih procesa i pojava. Ovaj Znanstveni skup je u tom pravcu, također, dao svoj skroman, ali i odgovarajući doprinos, koji će, po prvi puta u toku održavanja ovih Znanstvenih skupova, biti i objelodanjeni u Zborniku radova do kraja 1990. godine.